

verbis criminosis! Certe, *ex verbis* " bonis ", homo iustificabitur, et *ex verbis* " malis ", homo condemnabitur, " quia mors et vita in manu lingue ", secundum Glossam. Si nolumus condemnari ex verbis nostris in die iudicii, habeamus in ore nostro verba dulciora, non dura; humilia, non superba; aedificatoria, non criminosa et detractoria.

4098 Tertio debet homo reddere rationem de pravis malefactoris operis; unde in Symbolo: " Omnes resurgere habent cum corporibus suis et redditori sunt de factis propriis rationem "; et in verbo proposito: *Vocavit illum et ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuae.* " Vocat illum, quando timorem incutit aeternae damnationis "; secundum Glossam; et ait illi, dictante conscientia: *Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuae*, id est, secundum Glossam, " cogita, dum vivis, qualiter debeas operari, ut evadas poenas aeternas. " *Iam enim* " tempore mortis, non poteris villicare, id est operari ad satisfaciendum. Rogemus, etc.

Varia de quatuor hominis novissimis.

(EX S. BERNARDINO SENENSI, VOL. III, SERM. 14.)

4099 SECUNDO dixi, quod accusabit eos creatura, quae abusi fuerunt, et non simpliciter creatura, sed omnes creaturae accusabunt, et expugnabunt peccatores in die illa, creaturae dico inferiores.

4100 Primo coelum in peccatorum revelatione, Iob. xx: *Revelabunt coeli iniquitatem eius*, et loquitur de peccatoribus.

4101 Secundo Sol, et Luna, et Stellae in sui luminis absconsione. (EZECH. XXXII.) Dicit Dominus: *Operiam coelum, et nigrescere faciam stellas eius, solem nube tegam, et luna non dabit lumen suum.*

4102 Tertio aer, Ezech. XIII: *Eruantur faciam spiritum tempestatum, in indignatione mea, et imber inundans, et dabo lapides fragrantantes desuper irruentes, et ventum procellae dissipantem.*

4103 Quarto terra in motus agitatione. Apoc. xvi: *Terrae motus factus est magnus, qualis non fuit, ex quo gentes esse coeperunt.*

Quinto aqua in sua absconsione, seu siccatione. 4104 Reg. VII: *Post dies autem aliquis siccatus est torrentis.*

Sexto ligna, et lapides in aedificiorum compositione. Abac. II: *Lapis de pariete clamabit, et lignum quod in iunctura aedificiorum est, respondebit; vae qui aedificat civitatem in sanguinibus et praeparat urbem in iniquitate.* 4105

Septimo aurum, et argentum, et divitiae inutilibus congregatae. Iacob. V: *Divitiae vestrae putrefactae sunt, aurum et argentum aruginosum.* 4106

Octavo volucres coeli, et pisces maris in delicatissima comestione. Ita quod quaecumque fuerunt eis in delectamentum, convertitur eis in tormentum. Sap. XVI: *Omnis creatura tibi factori deservit.* Sic igitur apparet, quod timendum est novissimum iudicium propter creatorum omnium contra peccatores accusationem. 4107

DOMINICA IX. POST PENTECOSTEN

LECTIO SANCTI EVANGELII SECUNDUM LUCAM.

Luc. XIX, 41-47.

IN illo tempore: Cum appropinquaret Iesus Ierusalem, videns civitatem flevit super illam, dicens: 42. Si cognovisses et tu, et quidem in hac die tua, quae ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.

43. Quia venient dies in te: et circumdabunt te inimici tui vallo, et circumdabunt te: et coangustabunt te undique:

44. et ad terram prosternent te, et filios tuos, qui in te sunt, et non relinquent in te lapidem super lapidem: eo quod non cognoveris tempus visitationis tuae.

45. Et ingressus in templum, coepit eicere vendentes in illo, et ementes.

46. dicens illis: Scriptum est: Quia domus mea domus orationis est. Vos autem fecistis illam speluncam latronum.

47. Et erat docens quotidie in templo.

Homilia S. Gregorii Papae.

HOMILIA XXXIX. IN EVANGELIA. *Habita ad populum in basilica beati Iohannis, quae dicitur Constantini.*

LECTIONEM brevem sancti Evangelii, brevi, si possum, volo sermone percurrere: ut illis in ea prolixior detur intentio, qui sciunt ex paucis multa cogitare. Quod flevit Dominus illa Ierosolymorum subversio describatur, quae a Vespasiano et Tito Romanis principibus facta est, nullus qui

historiam eversionis eiusdem legit, ignorat. Romani enim principes denuntiantur, cum dicitur: *Quia venient dies in te, et circumdabunt te inimici tui vallo: et circumdabunt te, et coangustabunt te undique, et ad terram prosternent te, et filios tuos qui in te sunt.* Hoc quoque quod additur: *Non relinquent in te lapidem super lapidem*, etiam ipsa iam eiusdem civitatis transmigratio testatur, quia dum nunc in eo loco constructa est, ubi extra portam fuerat Dominus crucifixus, prior illa Ierusalem, ut dicitur, funditus est eversa. Cui ex qua culpa eversionis suae poena fuerit illata, subiungitur: *Eo quod non cognoveris tempus visitationis tuae.* Creator quippe omnium per incarnationis suae mysterium hanc visitare dignatus est, sed ipsa timoris et amoris illius recordata non est. Unde etiam per prophetiam in increpatione cordis humani aves coeli ad testimonium deducuntur, dum dicitur: *Mikus in coelo cognovit tempus suum; turtur et hirundo et cicinia custodierunt tempus adventus sui, populus autem meus non cognovit iudicium Domini* (IER. VIII, 7). Sed quaerendum prius est quid sit quod dicitur: *Videns civitatem flevit super illam, dicens: Quia si cognovisses et tu.* Flevit etenim prius Redemptor noster perfidiae civitatis, quam ipsa sibi civitas non cognoscebat esse venturam. Cui a flevit Domino recte dicitur: *Quia si cognovisses, et tu subaudi, flectes, quae modo quia nescis quod imminet, exsultas.* Unde et subditur: *Et quidem in hac die tua, quae ad pacem tibi.* Cum enim carnis se voluptatibus daret, et ventura mala non prospiceret, in die sua quae ad pacem esse ei poterant habebat. Cur vero bona praesentia ad pacem habuerit, manifestatur cum dicitur: *Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.* Si enim cordis eius oculis mala quae imminerent abscondita non essent,

laeta in praesentibus prosperis non fuisset. Cuius mox etiam poena quae de romanis, sicut praedixi, principibus imminerebat, adiuncta est.

Qua descripta, quid Dominus fecerit, 4109 subditur: quia, *ingressus templum, coepit eicere vendentes in illo et ementes, dicens illis: Scriptum est quia domus mea domus orationis est, vos autem fecistis illam speluncam latronum.* (IOANN. XI, 38). Qui enim narravit mala ventura, et protinus templum ingressus est ut de illo vendentes et ementes eiceret, profecto innouit quia ruina populi maxime ex culpa sacerdotum fuit. Eversionem quippe describens, sed vendentes et ementes in templo feriens, in ipso effectu sui operis ostendit, unde radix prodiit perditionis. Sicut autem evangelista alio teste didicimus, in templo columbae vendebantur. Et quid per columbas, nisi sancti Spiritus donum accipitur? Sed vendentes et ementes e templo eliminat, quia vel eos qui pro munere impositionem manuum tribuunt, vel eos qui donum Spiritus emere nituntur, damnat. De quo templo mox subditur: *Domus mea, domus orationis est, vos autem fecistis illam speluncam latronum.* Qui enim ad accipienda munera in templo residebant, profecto quia quibusdam non dantibus laesionem exquirerent, dubium non erat. Domus ergo orationis spelunca latronum facta fuerat, quia ad hoc in templo assistere noverant, ut aut non donantes munera student corporaliter persequi, aut dantes spiritaliter necare. Quia vero Redemptor noster praedicationis verba nec indignis et ingratis subtrahit, postquam disciplinae vigorem eiciendo perversos tenuit, donum mox gratiae ostendit. Nam subditur: *Et erat docens quotidie in templo.* Haec iuxta historiam brevier tractando transcurramus. Sed quia eversam iam Ierusalem no-

vimus, atque eversione sua in melius commutatam, quia expulsos latrones a templo, atque ipsum iam templum dirutum scimus: debemus ex rebus exterioribus introrsus aliquam similitudinem trahere, atque ex ceteris aedificiis parietum morum ruinam timere. *Videns enim civitatem, flevit super illam, dicens: Quia si cognovisses, et tu.* Hoc semel egit, cum perituram civitatem esse nuntiavit. Hoc quotidie Redemptor noster per electos suos agere nullatenus cessat, cum quosdam ex bona vita ad mores reprobos pervenisse considerat. Plangit enim eos qui nesciunt cur plangantur, quia, iuxta Salomonis verba: *Laetantur cum male fecerint, et exsultant in rebus pessimis* (Prov. II, 14). Qui si damnationem suam quae eis imminet agnovissent, semetipsos cum lacrymis electorum plangerent. Bene autem periturae animae sententia quae subditur, convenit: *Et quidem in hac die tua, quae ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.* Suam hic diem habet anima perversa, quae transitorio gaudet in tempore. Cui ea quae adsunt, ad pacem sunt; quia dum ex rebus temporalibus laetatur, dum honoribus extollitur, dum in carnis voluptate resolvitur, dum nulla venturae poenae formidine terretur, pacem habet in die sua, quae grave damnationis suae scandalum in die habebit aliena. Ibi enim affligenda est, ubi iusti laetabuntur; et cuncta quae modo ei ad pacem sunt, tunc in amaritudinem rixae vertentur, quia rixari secum incipiet, cur damnationem quam patitur non expavit, cur a prospiciendis malis sequentibus oculis mentis clausit. Unde ei dicitur: *Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.* Perversa quippe anima rebus praesentibus dedita, in terrenis voluptatibus resoluta, abscondit sibi mala sequentia, quia praevidere futura refugit,

quae praesentem laetitiam perturbant; dumque in praesentis vitae oblectationibus se deserit, quid aliud quam clausis oculis ad ignem vadit? Unde bene scriptum est: *In die bonorum ne immemor sis malorum* (Eccl. XI, 17). Et inde per Paulum dicitur: *Qui gaudent, tantumquam non gaudentes sint* (I Cor. VII, 30), quia et si qua est praesentis temporis, ita est agenda laetitia, ut numquam amaritudo sequentis iudicii recedat a memoria: quatenus dum mens pavida extremae ultionis timore transfigitur, quantum nunc praesens laetitia, tantum post ira subsequens temperetur. Hinc nunc scriptum est: *Beatus homo, qui semper est pavidus: qui vero mentis est durae, corrumpit in malum* (Prov. XXVIII, 14). Sequentis enim ira iudicii tanto tunc districtior portabitur, quanto nunc et inter culpas minime timetur.

Sequitur: *Quia venient dies in te, et circumdabunt te inimici tui vallo.* Qui unquam sunt humanae animae maiores inimici, quam maligni spiritus, qui hanc a corpore exeuntem obsident, quam in carnis amore positam deceptoris delectationibus fovent? Quam vallo circumdant, quia ante mentis eius oculos reductis iniquitatibus quas perpetravit, hanc ad societatem suae damnationis trahentes coarctant, ut in ipsa iam extremitate vitae deprehensa, et a quibus hostibus circumclusa sit videat, et tamen evadendi aditum invenire non possit, quia operari iam bona non licet quae, cum licuit agere, contempsit. De quibus adhuc apte quod sequitur, intelligi valet: *Circumdabunt te, et coangustabunt te undique.* Maligni quippe spiritus undique animam angustant, quando ei non solum operis, verum etiam locutionis atque insuper cogitationis iniquitates replicant, ut quae prius se per multa dilatavit in scelere, ad extremum de omnibus angustetur in

retributione. Sequitur: *Et ad terram proserment te, et filios tuos qui in te sunt.* Tunc anima per cognitionem reatus sui ad terram consternitur, cum caro quam vitam suam credidit redire ad pulverem urgetur. Tunc in mortem filii illius cadunt, cum cogitationes illicitae, quae modo ex illa prodeunt, in extrema vitae ultione dissipantur, sicut scriptum est: *In illa die peribunt omnes cogitationes eorum* (PSAL. CXLV, 4). Quae scilicet durae cogitationes intelligi etiam per lapidum significationem valent. Nam sequitur: *Et non relinquent in te lapidem super lapidem.* Perversa etenim mens cum perversae cogitationi adhuc perversiorem adiecit, quid aliud quam lapidem super lapidem ponit? Sed in destructa civitate super lapidem lapis non relinquitur, quia cum ad ultionem suam animam ducitur, omnis ab illa cogitationum suarum constructio dissipatur.

Quae cur hoc patiat, adiungitur: *Eo quod non cognoveris tempus visitationis tuae.* Pravam quamque animam omnipotens Deus multis modis visitare consuevit. Nam assidue hanc visitat praecepto, aliquando autem flagello, aliquando vero miraculo: ut et vera, quae nesciebat audiat, et tamen adhuc superbiens atque contemnens, aut dolore compuncta redeat, aut beneficiis devicta, malum quod fecit erubescat. Sed quia visitationis suae tempus minime cognoscit, illis in extremo vitae inimicis traditur, cum quibus in aeterno iudicio damnationis perpetuae societate colligatur, sicut scriptum est: *Cum vadis cum adversario tuo ad principem in via, da operam liberari ab illo, ne forte trahat te ad iudicem, et iudex tradat te exactori, et exactor militet te in carcerem* (Luc. XII, 58). Adersarius quippe noster in via est sermo Dei, contrarius nostris carnalibus desideriis in praesenti vita. A quo ipse liberatur, qui praeceptis

eius humiliter subditur. Alioquin adversarius iudici, et iudex tradet exactori, quia ex sermone Domini contempto reus peccator tenebitur in examine iudicis. Quem iudex exactori tradit, quia hunc maligno spiritui ad ultionem trahere permittit, ut compulsam animam ipse ad poenam de corpore exigat, quae ei ad culpam sponte consensit. Exactor mittit in carcerem, quia per malignum spiritum in inferno retruditur, quousque dies iudicii veniat, ex quo iam in inferni ignibus simul et ipse crucietur.

Expleta ergo perditione civitatis, quam nos ad pereuntis animae similitudinem traximus, protinus subditur: *Et ingressus templum coepit eicere vendentes et ementes de illo.* Sicut templum Dei in civitate est, ita et in plebe fidei vita religiosorum. Et saepe nonnulli religionis habitum sumunt, et dum sacrorum ordinum locum percipiunt, sanctae religionis officium in commercium terrena negotiationis trahunt. Vendentes quippe in templo sunt, qui hoc quod quibusdam iure competit, ad praemium largiuntur. Iustitiam enim vendere est hanc pro praemii acceptione servare. Ementes vero in templo sunt, qui dum hoc persolvere proximo quod iustum est nolunt, dumque rem iure debitam facere contemnant, dato patronis praemio emunt peccatum. Quibus bene dicitur: *Domus mea, domus orationis est: vos autem fecistis illam speluncam latronum;* quia dum nonnumquam perversi homines locum religionis tenent, ibi malitiae suae gladiis occidunt, ubi vivificare proximos orationis suae intercessione debuerunt.

Templum quoque et domus Dei est ipsa mens atque conscientia fidelium. Quae si quando in laesione proximi perversas cogitationes profert, quasi in spelunca latrones resident, et simpliciter gradientes interficiunt, quando in eos

qui in nullo rei sunt laesionis gladios defigunt. Mens enim fidelium iam non domus orationis, sed spelunca latronum est, quando, relicta innocentia et simplicitate sanctitatis, illud conatur agere, unde valeat proximis nocere. Sed quia contra perversa haec omnia verbis Redemptoris nostri per sacras paginas indesinenter instruimur, nunc usque hoc agit, quod factum fuisse perhibetur, cum dicitur: *Et erat docens quotidie in templo*. Cum enim mentem fidelium ad cavenda mala subtiliter erudit, quotidie Veritas in templo docet. Sed sciendum nobis est, quia veritatis verbis veraciter erudimur, si extrema mala nostra formidolose et indesinenter aspiciamus, iuxta hoc quod per quemdam sapientem dicitur: *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in aeternum non peccabis* (ECCLE. VII. 40). Pensare quippe quotidie debemus, quod ex eiusdem voce nostri Redemptoris audivimus: *Et quidem in hac die tua quae ad pacem tibi; nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis*. Dum enim districtus iudex sustinet, et adhuc manum non exerit in percussione, dum a retributione ultionis ultimae esse quaedam temporis securitas videtur, debemus pensare malum quod sequitur, pensantes genere, gementes vitare: et quae commisimus peccata indesinenter aspiciere, aspicientes flere, et flentes abstergere. Nulla nos prosperitatis transitoriae laetitia dissolvat, nec mentis nostrae oculos ea quae sunt transitoria obstruant, nec caecos ad ignem ducant. Si enim districte pensetur, cuius sit ponderis improprium, ex ore veritatis agnoscitur, cum negligenti et futura non prospicienti dicitur: *Et quidem in hac die tua, quae ad pacem tibi; nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis*.

⁴¹⁵ Nam cogitandum valde est, quantum nobis erit terribilis hora nostrae resolu-

tionis, qui pavor mentis, quanta tunc omnium malorum memoria, quae oblivio transactae felicitatis, quae formido et consideratio iudicis. Quid ergo esse nobis de praesentibus ad delectationem debet, quando, cunctis simul transeuntibus, non valet transire quod imminet? quando et hoc funditus finitur quod diligitur, et illud incipitur, ubi dolor numquam finitur? Tunc maligni spiritus in egrediente anima sua opera requirunt; tunc mala quae suaserunt replicant, ut sociam ad tormenta trahant. Sed cur hoc de perversa solummodo anima dicimus, cum ad electos quoque egredientes veniant, et suum in illis, si praevaleant, aliquid requirant? Unus autem in hominibus extitit, qui ante passionem suam libera voce dicit: *Iam non multa loquar vobiscum: venit enim princeps mundi huius, et in me non habet quidquam* (IOANN. XIV. 30). Quia enim hunc mortalem hominem vidit, suum in illo mundi princeps aliquid invenire se posse credit. Sed sine ullo peccato a mundi corruptione exiit, qui sine peccato in mundum venit. Hoc de se contra mundi principem nec Petrus dicere praesumpsit, qui audire meruit: *Quaecumque ligaveris super terram, ligata erunt et in caelis: et quodcumque solveris super terram, solutum erit et in caelis*. (MATTH. XVI. 19). Hoc nec Paulus dicere praesumpsit, qui priusquam mortis debitum solveret, ad coeli tertii secreta pervenit. Hoc nec Ioannes dicere ausus est, qui pro amore praecipuo in Redemptoris sui pectore in coena recubuit. Nam cum Propheta dicat: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in delictis peperit me mater mea* (PSAL. I. 7), sine culpa in mundo esse non potuit, qui in mundum cum culpa venit. Hinc namque idem Propheta ait: *Non iustificabitur in conspectu tuo omnis vivens* (PSAL. CXLII. 2). Hinc Sa-

lomon ait: *Non est homo iustus in terra qui faciat bonum, et non peccet* (ECCLE. VII. 21). Hinc Ioannes dicit: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis nos est* (I. IOANN. 1. 8). Hinc Iacobus ait: *In multis enim offendimus omnes* (IAC. III. 2). Constat enim, quia omnes qui de carnis delectatione concepti sunt, in eorum procul dubio vel actione, vel locutione, vel cogitatione aliquid suum princeps huius mundi habuit. Sed idcirco illos vel post rapere, vel prius tenere non potuit, quia eos ille a debitis suis eripuit, qui pro nobis sine debito mortis debitum solvit, ut nos ideo sub iure hostis nostri debita nostra non teneant, quia pro nobis Mediator Dei et hominum homo Christus Iesus gratuito reddidit quod non debebat. Qui enim pro nobis mortem carnis indebitam reddidit, nos a debita animae morte liberavit. Ait ergo: *Venit enim princeps mundi huius, et in me non habet quidquam* (IOANN. XIV. 30). Unde curandum nobis est, et cum magnis quotidie fletibus cogitandum, quam rabidus, quam terribilis sua in nobis opera requirens in die nostri exitus princeps huius mundi veniat, si etiam ad Deum carne morientem venit, et in illo aliquid quaesivit, in quo invenire nihil potuit.

⁴¹⁶ Quid itaque nos miseri dicturi, quid acturi sumus, qui innumera mala commisimus? Quid requirenti adversario et multa sua in nobis inveniendi dicemus, nisi solum quod nobis est certum refugium et solida spes, quia unum cum illo facti sumus, in quo princeps huius mundi et suum aliquid requisivit, et invenire minime potuit? quoniam solus est inter mortuos liber (PSAL. LXXXVII. 5). Et a peccati iam servitio veraci libertate solvimur, quia ei qui vere liber est unumur. Constat enim, nec negare possumus, sed veraciter fatemur, quia princeps huius mundi habet in nobis

multa: sed tamen mortis nostrae tempore iam nos rapere non valet, quia eius membra effecti sumus, in quo non habet quidquam. Sed quid prodest quod eidem Redemptori nostro per fidem iungimur, si ab eo moribus disiungamur? Ipse etenim dicit: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum caelorum* (MATTH. VII. 21). Recta ergo opera rectae fidei iungenda sunt. Mala quae fecimus, per quotidiana lamenta diluamus, transactas nostras nequitias surgentia ab amore Dei et proximi recta opera superent, nulla quae possumus fratribus impendere bona recusemus. Neque enim aliter Redemptoris nostri membra efficiamur, nisi inhaerendo Deo et compatiendo proximo.

⁴¹⁷ Sed quia ad amorem Dei et proximi plerumque corda audientium plus exempla quam verba excitant, charitati vestrae indicare studeo, quod is qui praesto est filius meus Epiphanius diaconus, Isauria provincia exortus, in vicina factum terra Lycaonia solet narrare miraculum. Ait enim quod in ea quidam Martyrius nomine, vitae valde venerabilis monachus fuit, qui ex suo monasterio visitationis gratia ad aliud monasterium tendebat, cui spiritualis pater praeerat. Pergens itaque leprosum quemdam, quem densis vulneribus elephantinus morbus per membra foedaverat, invenit in via, volentem ad suum hospitium redire, sed prae lassitudine non valentem. In ipso vero itinere se habere perhibebat hospitium, quo idem Martyrius monachus ire festinabat. Vir autem Dei eiusdem leprosi lassitudinem misertus, pallium quo vestiebatur, in terram protinus projecit et expandit, ac desuper leprosum posuit, eumque suo pallio undique constrictum super humerum levavit, secumque revertens detulit. Cumque iam monasterii foribus propiaret, spiritualis pa-

ter eiusdem monasterii magnis vocibus clamare coepit: Currite, ianuas monasterii citius aperite, quia frater Martyrius venit Dominum portans. Statim vero ut Martyrius ad monasterium aditum pervenit, is qui leprosus esse putabatur, de collo eius exsilens, et in ea specie apparens, qua recognosci ab hominibus solet Redemptor humani generis, Deus et homo Christus Iesus, ad coelum Martyrio aspiciente rediit, eique ascendens dixit: Martyri, tu me non erubuisti super terram, ego te non erubescam super coelos. Qui sanctus vir mox ut est monasterium ingressus, ei pater monasterii dixit: Frater Martyri, ubi est quem portabas? Cui ille respondit, dicens: Ego si scivissem quis esset, pedes illius tenuissem. Tunc idem Martyrius narrabat, quia cum eum portasset, pondus eius minime sensisset. Nec mirum, quomodo enim pondus sentire poterat, qui portantem portabat? Quia in re pensandum est nobis, quantum fraterna compassio valeat, quantum nos omnipotenti Deo misericordiae viscera coniungant. Inde enim ei qui est super omnia, propinquamus, unde nos per compassionem proximi etiam sub nosmetipso deponimus. In rebus corporalibus nemo alta tangit, nisi qui tenditur: in rebus vero spiritualibus certum est, quia quanto plus per compassionem attrahimur, tanto altius verius appropinquamus. Ecce autem Redemptori generis humani ad aedificationem nostram minime sufficit, quod in extremo iudicio diciturum se esse perhibuit: *Quandiu fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis* (MATTH. XXV, 40); nisi et ante iudicium hoc in se ostenderet quod dixisset, ut videlicet demonstraret, quia quisquis nunc bona opera indigentibus exhibet, ei haec specialiter impendit, cuius haec amore exhibuerit. Et tanto plus quisque maiorem

mercedem recipit, quanto nec eum despicit, qui amplius despiciendus videtur. Quid enim in humana carne sublimius carne Christi, quae est super angelos exaltata? Et quid in humana carne abiectius carne leprosi, quae tumescentibus vulneribus scinditur, et exhalantibus fetoribus impletur? Sed ecce in specie leprosi apparuit: et is quis est reverendus super omnia, videri despectus infra omnia dedignatus non est. Cur hoc, nisi ut sensu nos tardiores admoneret, quatenus quisquis ei qui in coelo est festinat assistere, humiliari in terra et compati etiam abiectis et despicabilibus fratribus non recuset? Loqui charitati vestrae sub brevitate decreveram; sed quia non est in homine via eius, decurrens sermo retineri non potest, quem disponit ipse de quo loquimur; qui vivit et regnat cum Patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia saecula saeculorum. Amen.

Varia de quatuor hominis novissimis.

(IX S. BERNARDINO SENESE, VOL. III, SERM. 14).

Sexto est timendum propter Dei in vultu benignissimo furoris ostensionem: Is. xxx: *Ardens est furor eius, et gravis ad portandum, labia eius impleta sunt indignatione, et lingua eius quasi ignis devorans: Spiritus eius quasi torrens inundans ad perdendum gentes.* Et Amos III: *Leo rugiet, quis non timebit? Ideo nos dicamus cum Psal. LXXI: Domine, ne in furore tuo, etc.*

Septimo timendum est propter sententiae irrevocabilis prolationem, et haec dicitur esse dubia; quia nescimus de quibus erimus interrogati: pro quo dicitur Eccl. IX: *Omnia in futurum servabuntur incerta, et postea interrogati nescimus utrum dicatur nobis: Venite benedicti; vel: Ite maledicti.* MATTH. XXV, et sic apparet secundum novissimum quod est, et in iudicio multum timendum.

FERIA SECUNDA

Homilia S. Bonaventurae Episcopi.

DOM. IX. POST PENT. SERMO 9.

DOMUS mea domus orationis vocabitur, Lucae decimo nono.

In verbo proposito describit Dominus locum suae habitationis per actum orationis; unde nota in verbo proposito duo; primo enim praemittitur divinae habitationis locus ut notificatus, cum dicitur: *Domus mea*; secundo subditur orationis actus ut notificatus, cum dicitur: *domus orationis vocabitur*. In quo miro modo commendatur divina habitatio et nostra oratio; tanta enim est excellentia domus Dei, ut in ea non acceptet Deus actum alterius generis quam orationis, et rursum tantae excellentiae est oratio, ut ei praecipue et praeclarae preparata sit divina habitatio. Si ergo recta est praedicta domus divinae habitationis notificatio, nullus domum Dei fideliter habitat nec finaliter perseverat, qui orationi non intendit; et omnis, qui intendit orationi instanter et finaliter, in domo Dei manet, ut decet. Talis autem solus idoneus est ad salutem; totius ergo nostrae salutis effectus est sanctae orationis dignus et conveniens usus. Ad hoc autem, quod oratio Deo sit placita et accepta, tria sunt necessaria, scilicet, quod orationem praevire debet praeparatio, comitari attentio, subsequi vera exultatio; et ita respondet tribus actibus orationis, qui sunt purgatio, illuminatio et perfectio.

Primo ergo oportet, quod praecedat purgativa praeparatio propter actus excellentiam; et ideo Ecclesiastici decimo octavo: *Ante orationem praepara animam tuam et noli esse quasi homo, qui tentat Deum.* Purganda vero est anima a tribus, ex quorum fonte manat omnis foeditas ipsius, scilicet ab elatione praesump-

tuosa per mansuetudinem subiectionis, a delectatione voluptuosa per amaritudinem compunctionis, ab actione tumultuosa per solitudinem religionis. Tria vero praemissa respondent tribus prioribus radicibus, ut patet aspicienti.

Primo ergo purganda est anima ab elatione praesumptuosa, ut sit ad orationem idonea; propter quod Proverbiorum vigesimo octavo: *Qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.* Et ratio huius est, quia, qui divinam legem non audit et Deum contemnit, Deus ipsum non exaudit, quia qualem se offert homo Deo, talem se exhibet Deus homini. Unde oratio superbiens non est exaudibilis, sed magis execrabilis. Ab hoc ergo debet purgari qui vult exaudiri. Hoc autem fit per mansuetudinem subiectionis; propter quod Iudith nono: *Humilium et mansuetorum semper tibi placuit deprecatio*; unde Ecclesiastici trigesimo quinto: *Oratio humiliantis se nubes penetrabit*, quia ad divinum conspectum ascendit; et ideo in Psalmo: *Respexit in orationem humilium et non sprevit precem eorum.* Exemplum de publicano, Lucae decimo octavo. Secundo purganda est a delectatione voluptuosa per amaritudinem compunctionis; Isaiae primo: *Cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam; manus enim vestrae sanguine plenae sunt.* Quia enim carnalis homo et voluptuosus, quasi humi prostratus, carnalia et ponderosa verba interius format, quod quaerit non impetrat, quia orationis eius per manus Angelorum non feruntur ad divinam audientiam; propter hoc oportet purgari volentem exaudiri, quod quidem fit per amaritudinem compunctionis: primi Regum primo: *Cum esset Anna amaro animo, oravit ad Dominum, fletus largiter*: in quo fletu se ipsam purgavit et quasi in quodam fonte lavit; unde ex ore ip-

suis munda oratio ad coelum usque ascendit, unde exaudita fuit; quod figuratur Iudith duodecimo: *Et exibat noctibus in vallem Bethuliae et baptizabat se in fonte aquae. Et ut ascendebat, orabat Dominum Deum Israel, ut dirigeret viam eius ad liberationem populi sui.* In quo figuratur, quod prius lavanda est conscientia per singulas noctes, quam ad orationem ascendamus. Exemplum de Esther orante, decimo quarto.

4124

Tertio purganda est ab *actione tumultuosa* per solitudinem religionis, ut orationi vacetur; Threnorum tertio: *Opposuiti nubem tibi, ne transeat oratio;* quod quidem fit, quando tantum permittimus coelum cordis nostri nubilosis phantasias et occupationibus involvi, ut non possit intueri radius verae lucis. Quamdiu vero mens nostra in huiusmodi phantasmibus et occupationibus malis versatur, elongatur a veritate et spiritualitate; et ideo recte orare non potest, quia, sicut dicitur Ioannis quarto, *spiritus est Deus, et eos qui adorant eum in spiritu et veritate oportet adorare.* Debet igitur mens nostra ab huiusmodi purgari; quod quidem fit per solitudinem religionis, recedendo scilicet a turba sensuum et sensibilium et imaginabilium. Quod bene figuratum est Matthaei decimo quarto, ubi dicitur, quod Salvator, *dimissa turba, ascendit in montem solus orare.* Haec autem solitudo religionis magis attenditur per spiritualem recessum in interiora conscientiae quam per corporalem separationem a consorcio turbae. Unde Matthaei sexto: *Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito; ostio, scilicet sensuum exteriorum.* Ibi est hominis cor. Sed pauci sunt qui intrent, quia hoc est donum divinae gratiae et nostrae diligentiae; unde secundi Regum septimo dixit Da-

vid: *Invenit servus tuus cor suum, ut oraret te oratione hac.* Exemplum de Sara, Tobiae tertio.

Varia de quatuor hominis novissimis.
(EX S. BERNARDINO SERENI, VOL. III, SERM. 141.)

TERTIUM novissimum dicitur esse infernus de quo debemus recumbere ipsum expavescente, seu ipsa supplicia saepe meditando. Iob x: *Vadam ad terram tenebrosam, et operum mortis caliginis.* Glossa vadam, ut evadam, vadam mente, ne vadam in corpore.

Et notandum, quod istud novissimum timendum est, et praecipue propter septem. Primo propter perpetuam a Sanctorum consorcio separationem; secundo propter divinae gloriae privationem; tertio propter tenebrosi carceris horrendam habitationem; quarto propter daemonum terribilem apparitionem; quinto propter poenarum corporis indicibiles cruciationes; sexto propter miseram animae poenarum continuationem; septimo propter in his omnibus aeternam damnationem.

FERIA TERTIA

Homilia S. Bonaventurae Episcopi.
DOM. IX. POST PENT. SERMO 7.

HAC triplici purgatione praemissa, quasi quodam praeparatorio, adiungi debet oratio, quam *comitari* debet *attentio*, quae debet tribus conditionibus informari. Primo enim debet oratio *attenta* esse *attentione provida* per vigilantiam in intellectu; Matthaei vigesimo sexto: *Vigilate et orate ut non intretis in tentationem.* Hoc etiam praecipit Dominus Marci decimo quarto et Lucae vigesimo primo et princeps Apostolorum, primae Petri quarto: *Vigilate in orationibus.*

Hoc autem praecipitur a Domino sive propter *hostis fraudulentiam*; propter quod dicitur primae Petri ultimo: *Sobrii estote et vigilate, quia adversarius vester,* etc. Sive propter nostri *desiderii vehementiam*; propter quod dicitur in

Psalmo: *Domine Deus salutis meae, in die clamavi et nocte coram te;* et ibidem: *Intra in conspectu tuo oratio mea,* etc. Sive propter *Sponsi festinantiam*, qui cito transit et hora indeterminata venit; propter quod Lucae duodecimo: *Beati servi illi, quos, cum venerit dominus, invenerit vigilantes.* Sive propter *nostram indigentiam*; propter quod Ecclesiastici trigesimo nono: *Lustus cor suum tradet ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum, et in conspectu Altissimi deprecabitur. Aperiet os suum in oratione et pro delictis suis deprecabitur.* Hoc docuit Christus Lucae sexto.

Secundo debet esse *multa* per benevolentiam in affectu; Iacobi ultimo: *Confitemini alterutrum peccata vestra et orate pro invicem, ut salvemini. Pro invicem dicit, ut oratio se extendat per benevolentiam non solum ad amicos, sed etiam ad extraneos et inimicos, secundum quod dicitur Matthaei quinto: Orate pro persequentibus et calumniantibus vos.* Gregorius: "Pro semetipso poenitens tanto citius exaudiri meretur, quanto devote pro aliis intercedit." Hieronymus: "Oratio est brevis et subtilis avicula, quae pennis fidei et virtutis transcendit choros Cherubim et Seraphim et assistit in consistorio summi Regis egregia peccatrix pro se et unoquoque." Et propterea primae Petri tertio: *Omnes unanimes* in oratione estote, ut nullum excludatis. Hoc autem exemplo docuit Christus, quando pro persequentibus exoravit.

Tertio debet esse *continua* propter perseverantiam in actu; Ecclesiastici decimo octavo: *Non impediatis orare semper et ne verearis usque ad mortem iustificari.* Unde si aliquos actus velit Dominus ad tempus fieri, ab oratione vult numquam cessari; propter quod Lucae decimo octavo: *Oportet semper orare et non de-*

ficere; et primae ad Thessalonicenses quinto: *Sine intermissione orate.* Gregorius: "Virtutis pondus oratio non habet, quam nequaquam perseverantia continui amoris tenet." Ratio autem huius est, quia boni operis initium, medium et complementum est per divinae gratiae donum; quod autem consequi non potest, nisi qui perseveranter pulsat ad ostium, secundum illud Lucae undecimo: *Si ille perseveraverit pulsans, dabit illi quotquot habet necessarios.*

Haec orationem ad suam perfectionem debet *subsequi exultatio*, scilicet *grata* per memoriam beneficii; ad Colossenses quarto: *Orationi instate vigilantes in ea in gratiarum actione;* haec enim exultatio habetur per *praesentiam gaudii*; Lucae primo: *Exaudita est deprecatio tua, et erit gaudium tibi et exultatio.* Postremo *viva* per *confidentiam refugii*; Psalmus: *Apud me oratio Deo vitae meae, dicam Deo: Susceptor meus es; et rursus: Sicut adipe et pinguedine repletur anima mea, et labiis exultationis laudabit os meum; usque: me suscepit dextera tua.* Rogemus, etc.

Varia de quatuor hominis novissimis.
(EX S. BERNARDINO SERENI, VOL. III, SERM. 141.)

PRIMO novissimum inferni timendum est propter sanctorum consorcium. Bernardus: Quis putas tunc qualis moeror, qualis luctus, quae tristitia, quum separabuntur impii a consorcio omnium Sanctorum? Et dicitur eis: *Ita maledicti,* etc. (MATT. XXV). Et idem, quid erit, quum se viderit illa misera communitas omnium consolationum nudam, et in illas tenebras exteriores includi, et ab illa sanctorum perpetua communione excludi.

Secundo timendum est propter divinae gloriae privationem. Chrysostomus: Multi horrent gehennam graviores, pnia gloriae privationem: unde simile ponit aquis gehennas, nihil certe dicit quale: sed obtenta illa gloria excedere.

Tertio timendum est propter tenebrosi carceris horrendam habitationem. Iob x: *Ubi umbra mortis et nullus ordo; sed sumpiterus,* etc. Ier. Tanta

erit in inferno vis doloris, quod mens ad aliud dirigi non poterit; ubi erit fletus, et stridor dentium.

4135 Quarto timendum propter terribilem daemonum apparitionem. Is. xiii: *Unusquisque ad proximum suum stupebit, facies combustae vultus eorum, et de daemonibus dicitur: facies hominum sicut nigredo ollae.* Augustinus: In inferno erit horribilis visio daemonum et draconum, et miserabilis clamor dentium, et ululantium damnatorum.

4136 Quinto timendum propter poenarum ex parte corporis cruciationem, ubi notandum, quod damnati novem poenis affliguntur in inferno respondentibus novem ordinibus Angelorum; quia tot sunt opera meritoria in praesenti vita socialia, re quire eas in sermone, *Vidi mortuos, etc.*

FERIA QUARTA

Homilia Venerabilis Bedae Presbyteri.
IN LUC. CAP. 59.

4137 **F**ert ut appropinquavit, videns civitatem, flevit super illam dicens: *Quia si cognovisses et tu.* Quod flente Domino illa Ierosolymorum subversio describatur, quae a Vespasiano et Tito Romanis principibus facta est, nullus qui historiam eversionis eiusdem legit, ignorat. Sed quaerendum prius est, quid sit quod dicitur: *Videns civitatem, flevit super illam, dicens: Quia si cognovisses et tu.* Flevit etenim pius Redemptor ruinam perfidae civitatis, quam civitas non cognoscebat esse venturam. Cui a flente Domino recte dicitur: *Quia si cognovisses et tu,* subaudis fleveras, quae modo, quia nescis quod imminet, exsultas. Unde et subditur:

4138 *Et quidem in hac die tua, quae ad pacem tibi.* Cum enim carnis voluptatibus se daret, ventura mala non prospiceret in die sua, quae ad pacem ei esse poterant, habebat. Cur vero bona praesentia ad pacem habuerit, manifestatur, cum subditur:

4139 *Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.* Si enim cordis eius oculis mala,

quae imminerent, abscondita non essent, laeta in praesentibus prosperis non fuisset. Cuius mox etiam poena quae de Romanis, sicut praedixi, principibus imminebat, adiuncta est, cum dicitur:

4140 *Quia venient dies in te, et circumdabunt te inimici tui vallo. Et circumdabunt te, et coangustabunt te undique, et ad terram prosternent te, et filios tuos, qui in te sunt.* Hoc quoque quod additur: *Et non relinquunt in te lapidem super lapidem,* etiam ipsa iam eiusdem civitatis transmigratio testatur, quia dum nunc in eo loco constructa est, ubi extra portam Dominus crucifixus fuerat, prior illa Ierusalem funditus est eversa. Cui, ex qua culpa eversionis suae poena fuerit illata, subiungitur:

4141 *Et quod non cognoveris tempus visitationis tuae.* Creator quippe omnium per incarnationis mysterium hanc visitare dignatus est, sed ipsa timoris et amoris illius recordata non est. Unde etiam per Prophetam increpatione cordis humani aves coeli ad testimonium deducuntur, dum dicitur: *Milvus in coelo cognovit tempus suum, turtur et hirundo et ciconia custodierunt tempus adventus sui, populus autem meus non cognovit iudicium Domini.*

4142 *Et ingressus in templum, coepit eiacere vendentes in illo et ementes, dicens illis: Scriptum est quia domus mea domus orationis est.* Qui enarravit mala ventura, et protinus templum ingressus est, ut de illo vendentes et ementes eiceret, profecto innotuit quia ruina populi maxime ex culpa sacerdotum fuit. Eversionem quippe describens, sed vendentes et ementes in templo feriens, in ipso effectu sui operis ostendit, unde radix prodit perditionis.

4143 *Vos autem fecistis illam speluncam latronum.* Qui ad accipienda munera in templo residebant, profecto quia quibusdam non dantibus laesiones exquirerent,

dubium non erat. Domus ergo orationis spelunca latronum facta fuerat, quia ad hoc in templo adistere noverant, ut aut non dantes munera studerent, corporaliter persequi, aut dantes spiritualiter, necare. Quia vero Redemptor noster praedicationis verba, nec indignis et ingratis subtrahit, postquam disciplinae vigorem eiciendo perversos tenuit, domum mox gratiae ostendit.

Varia de quatuor hominis novissimis.

(EX S. BERNARDINO SENESII, VOL. III, SERM. 14.)

4144 **S**exto timendum propter miserarum animae poenarum continuationem; ubi etiam notandum est, quod novem poenae continue succedunt miseris damnatis in inferno, ubi etiam notanda sunt novem.

4145 Primo labor sine requie: secundo dolor sine mitigatione: tertio peccatorum cruciatoria recordatio: quarto totius rationis obscuratio: quinto scitorum deserens oblitio: sexto taedium vivendi: septimo timor peiora patiendi: octavo opprobrium, et aeterna diffisio [sive aeternum pudor]: nono furoris et invidiae depravatio.

4146 Prima poena damnatis in inferno danda erit labor sine requie, Psal. xlviii: *Laborabit in aeternum, et vivet adhuc in furore.* Sed si quaeras: unde vivet; dico quod mors deponet eos, sicut dicitur in Psalmo eodem.

4147 Secunda poena erit dolor sine mitigatione, Iob xx: *Omnis dolor ruet in eum.* Gregor: Quod hic poena prava concupiscentiae damnatur, illic quandoque poena ultionis divinae cremabit.

4148 Tertia poena erit peccatorum cruciatoria recordatio, Is. xlvi: *Revelabitur ignominia tua et videbitur opprobrium tuum, et Sap. iv: Venient in cogitationem peccatorum suorum limidi.*

4149 Quarta poena erit totius rationis obscuratio, Iob xviii: *Lux obtenebrescet in tabernaculo illius et lucerna quae superest, extinguetur.*

4150 Quinta poena erit scitorum, id est, de illis, de quibus scientiam habuerunt oblitio, Iob xx: *Divitias quas devoravit, evomet, et de ventre illius extrahet eos Deus;* quia scientiam damnatorum voluit in isto iudicio de eorum memoria evellere.

4151 Sexta poena erit taedium vivendi: taedebit eos vivere, Apoc. ix: *Et desiderabunt millesies mori, et fugiet mors ab eis.*

4152 Septima poena erit timor peiora patiendi, Iob xx: *Fugiet arma ferrea, et irruet in arcum ac-*

rum. Gregor: Timor namque poena, et ideo infelix tanta patietur, quanta pati timebit, et inde qui supplicii positi dolorem sentiant, et in dolorem angustia pulsati, super pavore feriantur.

4153 Octava poena erit opprobrium, et etiam derisio: deridebunt eos daemones, et ad se invicem damnati. Sap. iv: *In contumelia, et inter mortuos in perpetuum.*

4154 Nona poena erit furor mentis, et invidiae depravatio, quod promittens Dominus, Deuteronom. xxviii, ait: *Percutiet te amentia et caecitate, ac furore mentis, ut palpes in meridie, sicut palpares solet caecus in tenebris.* Sic igitur apparet, quod timendum est novissimum inferni propter miserarum poenarum aeternae continuationem.

4155 Septimo timendum est propter aeternam in omnibus iis etiam damnationem. Matth. v: *Adversarius tradet te iudici, iudex ministro, minister mittet te in carcerem. Amen dico tibi, non exies inde, dicit Dominus, id est, nunquam, ut dicit Glossa: ergo timendum est illud novissimum inferni, qui dicitur carcer tenebrosus, foetidus, horribilis, dilatatus, et profundus, recumbit igitur in tali novissimo, cum continue meditando.*

FERIA QUINTA

Homilia Venerabilis Bedae Presbyteri.
IN LUC. CAP. 19.

4156 **H**aec iuxta historiam breviter tractando transcurram, nunc eadem morali intellectu discutenda repetamus. *Videns civitatem, flevit super illam dicens: Quia si cognovisses et tu.* Hoc semel egit, cum perituram civitatem esse nuntiavit. Hoc quotidie Redemptor noster per electos suos agere non latenus cessat, cum quosdam ex bona vita ad mores reprobos pervenisse considerat. Plangit enim eos, qui nesciunt, cur plangantur, quia iuxta Salomonis verba, *Laetantur cum malefecerint, et exsultant in rebus pessimis.* Qui si damnationem suam, quae eis imminet, agnovissent, semetipsos cum lacrymis delictorum plangerent. *Et quidem in hac die tua, quae ad pacem tibi.* Suam hic diem habet ani-

ma perversa, quae transitorio gaudet in tempore. Cui ea quae adsunt, ad pacem sunt, quia dum ex rebus temporalibus laetatur, dum honoribus extollitur, dum in carnis voluntate resolvitur, dum nulla venturae poenae formidine terretur, pacem habet in die sua, quae grave damnationis suae scandalum in die habebit aliena. Ibi enim afligenda est, ubi iusti laetabuntur. *Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.* Perversa anima, rebus praesentibus dedita, in terrenis voluptatibus resoluta, abscondit sibi mala sequentia, quia praevidere futuro refugit, quae praesentem laetitiam perturbent. Dumque in praesentis vitae oblectatione se deserit, quid aliud, quam clausis oculis ad ignem vadit? *Quia venient dies in te, et circumdabunt te inimici tui vallo.* Qui umquam sunt humanae animae maiores inimici, quam maligni spiritus? qui hanc a corpore exeuntem obsident, quam in carnis amore positam, deceptoris delectationibus fovent. Quam vallo circumdant, quia ante mentis eius oculos reductis iniquitatibus, quas perpetravit, hanc ad societatem suae damnationis trahentes coarctant. *Et circumdabunt te et coangustabunt te undique.* Maligni spiritus undique animam coangustant, quando ei non solum operis, verumetiam locutionis, atque insuper cogitationis iniquitates replicant, ut quae prius se per multa dilatare in scelere, ad extremum de omnibus angustetur in retributione.

4157 *Et ad terram consternent te et filios tuos qui in te sunt.* Tunc anima per cognitionem reatus sui ad terram consternitur, cum caro quam vitam suam credidit, redire ad pulverem urgetur. Tunc in morte filii illius cadunt, cum cogitationes illicitae quae modo ex illa prodeunt, in extrema vitae ultione dissipantur, sicut scriptum est: *In illa die peribunt omnes cogitationes eorum.* Quae scilicet durae cogitationes

intelligi etiam per lapidum significationem valent. Nam sequitur:

4158 *Et non relinquent in te lapidem super lapidem.* Perversa etenim mens cum perversae cogitationi adhuc perversiorem adiciit, quid aliud quam lapidem super lapidem ponit? Sed in destructa civitate super lapidem lapis non relinquitur, quia cum ad ultionem suam anima deducitur, omnis ab illa cogitationum suarum constructio dissipatur.

4159 *Eo quod non cognoveris tempus visitationis tuae.* Perversam quoque animam omnipotens Deus modis multis visitare consuevit. Nam assidue hanc visitat praeepto, aliquando autem flagello, aliquando vero miraculo, ut et vera quae nesciebat audiat, et tamen adhuc superbiens atque contemnens, aut dolore compuncta redeat, aut beneficiis devicta malum quod fecit, erubescat. Sed quia visitationis suae tempus minime cognoscit, illis in extremo vitae inimicis traditur, cum quibus in aeterno iudicio, damnationis suae societate colligatur.

4160 *Et ingressus in templum coepit eicere vendentes in illo et ementes.* Sicut templum Dei in civitate est, ita in plebe fidei vita religiosorum. Et saepe nonnulli religionis habitum sumunt, sed dum sacrorum ordinum locum percipiunt, sanctae religionis officium in commercium terrenae negotiationis tribunt. Vendentes quippe in templo sunt, qui hoc quod quibusdam iure competit, ad praemium largiuntur. Iustitiam enim vendere est, hanc pro praemii acceptione servare. Ementes vero in templo sunt qui dum haec persolvere proximo quod iustum est nolunt, dumque rem iure debitam facere contemunt, dato patronis praemio, emunt peccatum. Quibus bene dicitur: *Domus mea, domus orationis est. Vos autem fecistis eam speluncam latronum.* Quia dum nonnumquam perversi homines locum religionis tenent,

FERIA SEXTA

Homilia S. Ambrosii Episcopi.
IN LUC. CAP. 19.

4165 **S**ED DEUS templum suum non mercatoris vult esse diversorium, sed domicilium sanctitatis; nec vendibili religionis officio, sed obsequio gratuito usum ministerii sacerdotalis informat. Considera igitur quid tibi ad exemplum vivendi Dominica gesta praescribant.

4166 *Et eiciebat omnes vendentes et ementes in templo: et mensas nummulariorum everlit, et cathedras vendentium columbas* (MATTH. XXI, 12). Generaliter itaque supra docuit saeculares a Dei templo abesse debere contractus: specialiter autem nummularios pepulit. Qui sunt nummularii, nisi qui de pecunia Domini lucrum quaerunt, nec bona malaque discernunt? Pecunia enim Domini Scriptura divina est; nam et denarios servis distribuit profecturus, et talenta divisit (MATTH. XXV, 14), et pro sanitate hominis vulnerati duo aera stabulario dereliquit (LUC. X, 35); duobus enim Testamentis vulnera nostra curantur. Sed tu quasi bonus nummularius eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum reconde, purgatum Spiritu septiformi (PSAL. XI, 7): nec adulteram imaginem regis (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis) impia commutatione suscipias: nec imminutam principis tui figuram Arianæ fraude perfidiae, thesauro tuo misceas; nec pecuniae sono aures tentes fidelium; ut religiosarum audientiam Scripturarum tinnitus aeris excludat, vel religiosus affectibus habendi cupiditas inseras. Non ergo omnes excludantur nummularii; sunt enim et boni. Denique, *Pecuniam meam, inquit, dedisses nummulariis, et ego veniens cum usuris recepissen eam*

ibi malitiae suae gladiis occidunt, ubi vivificare proximos orationis suae intercessione debuerunt. Templum quoque et domus Dei, est ipsa mens atque conscientia fidelium, quae si quando in laesione proximi perversas cogitationes profert, quasi in spelunca latrones resident, et simpliciter gradientes interficiunt, quando in eos qui in nullo rei sunt, laesionis gladios defigunt. Mens enim fidelium non iam domus orationis, sed spelunca latronis est, quando relicta innocencia et simplicitate sanctitatis, illud cogantur agere unde valeat proximis nocere. Sed quia contra perversa haec omnia verbis Redemptoris nostri per sacras paginas indesinenter instruimur, nunc usque hoc agitur quod factum fuisse perhibetur, cum dicitur:

4161 *Et erat docens quotidie in templo.* Cum enim mentem fidelium ad cavenda mala subtiliter erudit, quotidie veritas in templo docet.

Varia de quatuor hominis novissimis

(EX S. BERNARDINO SENENSIS, VOL. III, SERM. 14.)

4162 **Q**UARTUM novissimum dicitur esse paradisi. *Prov. ult.: Radebit, scilicet, iustus in die novissimo,* id est, in paradiso, dicit Glossa: In isto igitur novissimo recumbere debemus, ardentem eius desiderando dignitates propter septem beneficia, quae habemus ibi. Primo est nostrae glorificationis dignitas: secundo omnium bonorum fertilitas: tertio loci quem inhabitas, amenitas: quarto plenae pacis securitas: quinto omnium Beatorum iucunda societas: sexto summae Trinitatis visionis sublimitas: septimo divinae fructificationis perpetuitas.

4163 Dico primo, quod primum beneficium paradisi est dignitas nostrae glorificationis, et hic erit in duplici stola, scilicet in dotibus corporis, et animae, *Is. LXXI: In terra sua duplicia possidebunt,* id est, duplicem stolam, seu dotem. Et Apocal. VI: *Et datus sunt illis, sanctis, et electis singulis stolae albae.* 4164 Primo videamus de dotibus corporis. Nam corpus nostrum, et dotes, seu beneficia, ac glorias immortalitatis habebit in paradiso. Prima est pulchritudo sive formositas: secunda agilitas: tertia fortitudo: quarta libertas: quinta voluptas: sexta sanitas: septima diuturnitas.

(MATTH. XXV, 27). Quod si nummus est Scripturarum, et usura est Scripturarum.

4167 Cathedras autem vendentium columbas cur everterit, secundum litteram non intelligi; neque enim nudinatores avium vindicare sibi poterant honorati alicuius in nudinis solii dignitatem.

Nam quae prerogativa dignitatis est in columbis? Admonet tamen Domini forma baptismatis, quando descendit Spiritus sanctus in columba (LUC. III, 22), typo eictorum de templo huiusmodi mercatorum in Ecclesia Dei consortium eos habere non posse, qui sancti Spiritus gratiam nudinentur. *Gratis enim, inquit, accepistis, gratis date* (MATTH. X, 8). Denique Simoni, qui sanctificandi munus pretio in se putavit posse conferri, respondit Petrus: *Pecunia, inquit, tua tecum sit in interitum, quoniam gratia Dei putas te pecunia consequi posse: non est tibi pars, neque sors in hac fide* (ACT. VIII, 20, 21).

Varia de quatuor hominis novissimis.
(EX S. BERNARDINO SENESI, VOL. III, SERM. 14.)

4168 **D**ICO quod corpus nostrum in paradiso habebit pulchritudinem sive formositatem: placent ne tibi esse ista formosus, sicut Absalon? de quo dicitur (II REG. XIV): *Porro sicut Absalon vir non erat ita pulcher in omni Israhel, et decorus nimis a vestigio pedis usque ad verticem non erat in eo ultra macula*: vel sicut Mardocheus, de quo dicitur Hester VII: *Mardocheus de palatio, et de conspectu regis egrediens fulgebat vestibus regis hyacinthinis et coronam auream in capite portans, et amictus pallio serico, atque purpureo: omnisque civitas exsultavit, et laetata est, supple videndo eum*.

4169 Sed istorum formositas erit ibi deformitas in comparatione electorum: unde Sap. III: *Fulgebunt iusti sicut sol in conspectu Dei*. Et Matth. XXI: *Sol tunc fulgebis septem, sicut lux septem dierum*. Isidorus: *Sol praecium sui laboris accipiet, et inaequabilem claritatem vestietur in similitudinem claritatis corporis Christi, quod nobis promittitur*. Philipp. III: *Expectantem Salvatorem, qui reformabit corpus nostrum configuratum corpori claritatis suae*.

Unde Ansel.: *O quam, inquit, magnifica pulchritudo erit quando Sanctorum millia numeroque arenae assimilata claritate corporis Iesu Christi, cum ipso apparebunt*.

SABBATO

Homilia S. Ambrosii Episcopi.
IN LUC. CAP. 19.

4171 **V**ENDITORES quoque ovium et boum (IOANN. II, 15) eos puto, qui de labore alieno vel simplicitate, foedi auctionatores quasdam nudinas aucupantur: aut quia oves eiiciuntur et boves, columbae iubentur auferri, populus videtur Iudaeus excludi; Ephraem enim sicut columba (OS. VI, 11), quod eorum Dominus et successiones oderit et labores. Aes effunditur, ut gratia colligatur: mensa nummulariorum evertitur, ut Domini subrogetur: ara deiicitur, ut erigantur altaria.

4172 Atque hoc non aliqua succinctus manu divitiisque faciebat, sed flagello de restibus caedebat turbas (IOANN. II, 15), et nullus resistere audebat. Et nunc virga utitur, nunc flagello: *Virga enim reata est, virga regni tui* (PSAL. XLIV, 7); virga, ut corrigat, flagello, ut suadeat. Directa illic: hic moralis quasi inflexa praeceptio, qua peccatoris conscientia velut lento verbere flagellatur; alii sunt enim terrores prophetici, aliae apostolicae suasiones: in utroque tamen unius verbi est disciplina. Et ideo flagellum de restibus fecit, quia *Funes ceciderunt, inquit, mihi in praecularis: etenim haereditas mea praecularis est mihi* (PSAL. XV, 6); funes enim dicuntur, quibus agrimensores metandorum limites partiuntur agrorum. Et ideo tamquam bonus agrimensor Synagogae terminos distinguebat, et Ecclesiae sacrilegos de templo iubebat exire. Novus enim venerat feracium

metator animarum, qui agrorum genera, non spatia metaretur.

4173 Pulchre tamen non extentis funibus modus aliquis possessionis includitur, nec quasi definitae rei limites fidei terminantur, sed flagello in immensum libero fines Ecclesiae porrigitur: eliminantur Iudaei, non praescripto aliquo exsilio, sed intermino, ut nusquam Synagogae locus in orbe remaneret.

Varia de quatuor hominis novissimis.

(EX S. BERNARDINO SENESI, VOL. III, SERM. 14.)

4174 **S**ECUNDO habebit corpus nostrum agilitatem sive velocitatem. Sufficeret tibi, ut velox esses sicut Azael, de quo dicitur (II REG. 19): *Porro Azael cursor velocissimus fuit, quasi unus de capreis, quae morantur in silvis, scilicet, illius velocitas erit tibi tarditas respectu electorum*. Electi enim ita veloces erunt, ut quam cito radius visus oculi clare videntis aperta palpebra in coelum dirigitur, et in se mox reflectitur: ita electi veloces erunt. Et sicut Angeli in coelo supple quantum ad velocitatem. Dan. XIV. Aequales sicut Angeli Dei, in cuius figura dicitur Dan. ult. quod Angelus tulit Habacuc uno pilo de Iudaea in Babylonem, ubi erat Daniel; et mox restituit in locum suum. August. Ubicumque volet spiritus, protinus aderit corpus.

4175 Tertio dica, quod corpus nostrum in paradiso fortitudinem miram habebit: sufficeretne tibi fortitudo Samsonis? de quo dicitur Iud. XV quod accipiens maxillam asini interfecit mille viros. Et talem dicitur, quod dormiens in Gaza usque ad medium noctis, inde consurgens apprehendit ambas portas fores impostasque humeris suis portavit usque ad verticem montis. Et plura quae ibi apparent. Sed fortitudo illius erit invalidatio in conspectu electorum; nam si montes, et omnem molem terrae electi pede vertere vellent, poterunt tam faciliter facere, quam videre.

4176 Unde Ansel. dicit, quod diabolus ex fortitudine suae naturae movet, atque excitat ventos, et tempestatem, et interdum terrae motum facit, propter quod in Evangel. (LUC. XI): *Fortis armatus vocatur*. Si igitur Deus fortitudinem suis inimicis dedit: non est dubium, quod multo meliorem fortitudinem electis dabit; Psal. CXLIV: *Voluntatem timentium se faciet, et deprecationem eorum exaudiet, et salvos, etc.*

DOMINICA X. POST PENTECOSTEN

LECTIO SANCTI EVANGELII SECUNDUM LUCAM.

LUC. XVII, 9-14.

IX illo tempore: Dixit Iesus ad quosdam, qui in se confidebant tanquam iusti, et asperebantur ceteros, parabolas istam:

10. Duo homines ascenderunt in templum ut orarent: unus Pharisaeus, et alter publicanus.

11. Pharisaeus stans, haec apud se orabat: Deus gratias ago tibi quia non sum sicut ceteri hominum: raptores, iniusti, adulteri: velut etiam hic publicanus.

12. Ieluno bis in sabbato: decimas de omnium quae possideo.

13. Et publicanus a longe stans, nolens nec oculos ad coelum levare: sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus propitius esto mihi peccatori.

14. Dico vobis, descendit hic iustificatus in domum suam ab illo: quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: et qui se humiliat, exaltabitur.

Homilia S. Augustini Episcopi.

SERMO 113. CAP. 2.

4177 **S**ED quia fides non est superborum, sed humilium, *Dixit ad quosdam qui sibi iusti videbantur, et spernebant ceteros, similitudinem hanc: Duo homines ascenderunt in templum orare, unus pharisaeus, et alter publicanus. Pharisaeus dicebat: Gratias tibi, Deus, quia non sum sicut ceteri homines. Diceret saltem, Sicut multi homines. Quid est, sicut ceteri homines, nisi omnes praeter ipsum? Ego inquit, iustus sum, ceteri peccatores. Non sum sicut ceteri homines, iniusti, raptores, adulteri. Et ecce tibi ex vicino publicano maioris tumoris occasio. Sicut, inquit, publicanus iste. Ego, inquit, solus sum, iste de ceteris est. Non sum, inquit, talis qualis iste, per iustitias meas, quibus iniquus non sum. Ieluno bis in sabbato, decimas de omnium quaecumque possideo. Quid rogaverit Deum, quare in verbis eius, nihil invenies. Ascendit orare: noluit Deum rogare, sed se laudare. Parum est, non Deum rogare, sed se laudare; insuper et roganti insultare. Publicanus autem de longinquo stabat: et Deo tamen ipse propinquabat. Cordis conscientia*